

Hudební popularizační aktivity v Ostravě v letech 1931-1934

PhDr. Jiří Kusák, Ph.D.

Ve 30. letech 20. století můžeme v Ostravě zmínit hudebněvýchovné aktivity v oblasti všeobecné a odborné hudební výchovy. Vedle všeobecné a odborné hudební výchovy zaujímaly však klíčové postavení také hudební lidovýchovné a popularizační aktivity.¹ V naší studii se zaměříme na hudební popularizační aktivity v letech 1931-1934, které organizačně zaštitila Kulturní rada pro širší Ostravsko. Hudební popularizační aktivity ve zmíněném období byly naplněny realizací tří přednáškových cyklů *Hudební skladatelé o sobě*.² Analogii můžeme nalézt také v oblasti literární s realizací přednáškového cyklu *Spisovatelé o sobě*.

Na základě úspěchu přednášek českých spisovatelů o sobě a svém spisovatelském díle věnovala Kulturní rada pro širší Ostravsko pozornost také oblasti skladatelské, ve které sledovala jednoznačně cíle hudebněpopularizační,³ tzn. přiblížení vybraných skladatelských osobností a jejich kompoziční práce širšímu okruhu zájemců. Hudebněpopularizačního potenciálu při koncipování přednáškového cyklu Kulturní radou pro širší Ostravsko si všiml i dobový tisk, např. Černá země, Duch času, Moravskoslezský deník.

Uvedené přednáškové cykly byly spjaty s Františkem Mítou Hradilem, výraznou osobností ostravského hudebního života a hudební výchovy (z hlediska dějin ostravské hudební výchovy můžeme připomenout Hradilovu činnost v rámci Masarykova ústavu hudby a zpěvu).

V sezoně 1931/1932 byl uspořádán I. přednáškový cyklus *Hudební skladatelé o sobě*, který zahrnoval tři přednášky (matinée)⁴ konané v ostravském Domě umění. Pořádané přednášky vysílal také ostravský rozhlas.⁵

---

¹ K problematice hudebních lidovýchovných aktivit v Ostravě viz studie KUSÁK, J. Hudební lidovýchovné aktivity v Ostravě v období od 20. do 40. let 20. století. In *Janáčkiana 2014. Sborník z 32. ročníku muzikologické konference Janáčkiana 2014*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2015, s. 215-221. ISBN 978-80-7464-709-3.

² Zmínka o hudebních přednáškových cyklech viz STEINMETZ, K., MAZUREK, J., KUSÁK, J., OLŠAROVÁ, P. *Ostrava hudební. Vývoj hudební kultury jednoho města v posledních 160 letech*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2014, s. 61-62. ISBN 978-80-7464-664-5. Máme k dispozici i jiné názvy přednáškového cyklu v dobovém denním tisku a dalších periodikách: Naši hudební skladatelé o sobě, Naši skladatelé o sobě, Hudební skladatelé o sobě a své tvorbě. Upozorňuje MAZUREK, J. Hudební skladatelé o sobě (Příspěvek Kulturní rady pro širší Ostravsko hudební kultivaci obyvatel regionu). In *Česká hudební pedagogika a vzdělávání dospělých na počátku 21. století. Sborník z 28. muzikologické konference Janáčkiana*. Praha: Divadelní ústav, 2006, s. 26-34. ISBN 80-7008-202-X.

³ HRADIL, F. M. Hudební skladatelé o sobě. In *Černá země*, roč. 8, 1931-1932, č. 8, s. 132.

⁴ Tamtéž.

⁵ MAZUREK, J. Hudební skladatelé o sobě (Příspěvek Kulturní rady pro širší Ostravsko hudební kultivaci obyvatel regionu). In *Česká hudební pedagogika a vzdělávání dospělých na počátku 21. století. Sborník z 28. muzikologické konference Janáčkiana*. Praha: Divadelní ústav, 2006, s. 27-28. ISBN 80-7008-202-X.

Dne 14. února 1932 proběhla první přednáška zaměřená na osobnost Jaroslava Křičky. Organizátora přednášek F. M. Hradila vázalo k Jaroslavu Křičkovi přátelství, které bylo podloženo rozsáhlou vzájemnou korespondencí, jak doplňuje Hradil ve své pozdější monografii.⁶ Na začátku přednášky seznámil F. M. Hradil posluchače s uměleckým profilem pozvaného hudebního skladatele, nastínil stručně, ovšem obsažně a přehledně Křičkovu dosavadní činnost skladatelskou a dirigentskou.⁷

Posléze Křička přednášel o své skladatelské činnosti a provedl podrobnou analýzu uměleckého vývoje. Z hlediska hudebnědidaktického a hudebněpopularizačního dokázal Křička zvolit vhodnou formu své přednášky, srozumitelnou i pro laika. V rámci přednášky Křička zdůraznil svůj vztah k Moravě (Křička byl rodák z etnografického regionu Valaška; mládí prožil s bratrem Petrem v západomoravském Novém Městě), objasnil vznik svých písní, zmínil se také o vřelém přijetí ve Vratislavi při příležitosti premiéry jeho opery *Bílý pán*. Křičkovu přednášku také vhodně doplnily ukázky z jeho tvorby v podání Zdeňky Špačkové za doprovodu F. M. Hradila.⁸

V rámci druhé přednášky dne 21. února 1932 vystoupil Karel Boleslav Jiráček, pedagog státní konzervatoře, šéf hudebního odboru československého rozhlasu a také mezinárodně uznávaný hudební skladatel. V proslovu uvádějícím přednášku F. M. Hradil představil posluchačům K. B. Jiráka z pohledu skladatelského a ostatní veřejné činnosti. Jan Pešat ocenil Jirákův hluboce založený proslov svědčící o skladatelově všestranném rozhledu a inteligenci, ve kterém Jiráček reflektoval názorný nástin vývoje mladší skladatelské generace, za jejíž součást se považoval. Pešat také upozorňuje, že z časových důvodů pominul K. B. Jiráček ukázky ze symfonické tvorby, která by názorně doplnila profil autora jako „hluboce založeného umělce.“⁹

Zajímavostí byla interpretace ukávek Jirákovy komorní hudby prostřednictvím gramofonu, jehož užití jako materiálně-didaktického prostředku můžeme z pohledu vývojových proměn československé hudební výchovy meziválečného období považovat za modernizační prvek výuky.

I. přednáškový cyklus *Hudební skladatelé o sobě* završila přednáška hudebního skladatele a profesora státní konzervatoře v Brně Viléma Petrželky, která se konala dne 28.

---

⁶ HRADIL, F. M. *Hudebníci a pěvci v kraji Leoše Janáčka. Paměti a dokumentace*. Ostrava: Profil, 1981, s. 73.

⁷ M. B. Skladatel J. Křička o sobě. In *Moravskoslezský deník*, 16. 2. 1932, s. 4.

⁸ -ál. Skladatel Křička v M. Ostravě. In *Duch času*, 16. 2. 1932, s. 4; M. B. Skladatel J. Křička o sobě. In *Moravskoslezský deník*, 16. 2. 1932, s. 4.

⁹ -t. K. B. Jiráček. In *Duch času*, 24.2. 1932, s. 5.

února 1932.¹⁰ Úvodem přednášky zazněly Hradilovy vstupní informace o životě Viléma Petrželky. Petrželka podal názorný a poutavý výklad svého života směřující k pochopení jeho kompoziční práce po stránce ideové a vývojové. Jan Pešat v článku zveřejněném v dělnickém listu *Duch času* rozvíjí tezi, že každé Petrželkovo dílo mělo závažný podklad.¹¹ V případě poslední přednášky zazněly ukázky z tvorby, které přednesli koncertní pěvkyně Zdena Špačková za doprovodu Viléma Petrželky; dále houslista Julius Remeš za doprovodu F. M. Hradila.

Ve II. přednáškovém cyklu *Hudební skladatelé o sobě* v sezoně 1932/1933 vystoupili v únoru 1933 v Domě umění v Moravské Ostravě Osvald Chlubna, Boleslav Vomáčka, Jaroslav Kvapil a Václav Kaprál, „čtyři odlišné individuality, jichž tvůrčí činnost skladatelská otvírá v každé z těchto uměleckých osobností zcela odchylné oblasti.“¹²

Dne 5. února 1933 přednášel v Domě umění Osvald Chlubna, žák Leoše Janáčka. Přednášku zachytil Milan Balcar v článku v *Moravskoslezském deníku*, ve kterém zdůraznil Chlubnovu osobnost, která ve svých skladbách zobrazuje své životní dojmy a osudy.¹³ Balcar také zmínil užití hudebních ukázek, které byly sice vítaným doplňkem Chlubnovy přednášky, ovšem volbu čtyř písní chápe rezervovaně, neboť časově souvisely s počátečním obdobím Chlubnovy tvorby a měly značně málo osobitého výrazu.

Dne 12. února 1933 se představil ostravské veřejnosti pražský hudební skladatel a kritik Boleslav Vomáčka, který patřil k významným osobnostem hudební moderny. Milan Balcar ve zmíněném tisku přiblížil průběh přednášky, na které Vomáčka seznámil posluchače se svým životem a uměleckým vývojem; v závěru svého přednáškového výstupu věnoval pozornost rozboru kompozic z hlediska slohového. Ve zveřejněném článku Balcar také upozornil na organizační aktivity Boleslava Vomáčky. „Závažnou složkou Vomáčkovy působnosti je práce organizační, uplatněná hlavně na redaktorském místě *Tempa* (dříve *Listů Hudební matice*) a při vydavatelské činnosti *Hudební matice Umělecké besedy*.“¹⁴

Dne 19. února 1933 přednášel v Ostravě Jaroslav Kvapil, který po Vilému Petrželkovi (viz I. přednáškový cyklus) a Osvald Chlubnovi byl třetím brněnským hudebním skladatelem, kterého mohla zhlédnout ostravská veřejnost. Reflexe II. přednáškového cyklu uveřejněná v *Černé zemi* akcentovala všestrannou hudební činnost v Brně dosahující

¹⁰ HRADIL, F. M. *Hudební skladatelé o sobě*. In *Černá země*, roč. 8, 1931-1932, č. 8, s. 132.

¹¹ -t. Vilém Petrželka. In *Duch času*, 2.3. 1932, s. 5.

¹² II. přednáškový cyklus „Naši hudební skladatelé o sobě.“ In *Černá země*, roč. 9, 1932-1933, č. 7-8, s. 126.

¹³ M. B. Naši hudební skladatelé o sobě. In *Moravskoslezský deník*, 7. 2. 1932, s. 5.

¹⁴ M. B. Boleslav Vomáčka. In *Moravskoslezský deník*, 15. 2. 1933, s. 5. Odkaz na článek Milana Balcara uvádí také stať MAZUREK, J. *Hudební skladatelé o sobě* (Příspěvek Kulturní rady pro širší Ostravsko hudební kultivaci obyvatel regionu). In *Česká hudební pedagogika a vzdělávání dospělých na počátku 21. století. Sborník z 28. muzikologické konference Janáčkiana*. Praha: Divadelní ústav, 2006, s. 30. ISBN 80-7008-202-X.

vysokých hodnot a umělecké ceny. Navzdory mladému věku byl považován Kvapil za neopomenutelnou osobnost pro historii hudebního Brna.¹⁵

II. přednáškový cyklus zaměřený na prezentaci uměleckých profilů a kompoziční činnosti soudobých hudebních skladatelů zakončil dne 26. února 1933 Václav Kaprál, žák Leoše Janáčka a Vítězslava Nováka, který od roku 1927 působil také jako lektor brněnské univerzity. Ostravská veřejnost měla možnost poznat Kaprála jako skladatele „hluboké umělecké i lidské přesvědčivosti, jemuž jest hudba věčným pramenem vnitřní radosti a očistnou katharsí.“¹⁶

Balcar v Moravskoslezském deníku zdůraznil příklon Kaprála k přírodě a poetické dimenzi lidské duše jako „pravého opaku tvrdé životní prózy“¹⁷ a s ohledem na uvedenou charakteristiku inspiračního zdroje také vysvětlil významné postavení komorní hudby ve skladatelově tvorbě. Z Balcarova článku v Moravskoslezském deníku je také zřejmý bližší obsah Kaprálovy přednášky, v níž se zaměřil především na pozitivní momenty svého života, zvláště v období mládí. Kaprálova přednáška byla v závěru doplněna o provedení cyklu *Pro ni* v interpretaci již uváděné Z. Špačkové a také sám autor zahrál první větu z první klavírní sonáty.¹⁸

Kulturní rada pro širší Ostravsko také iniciovala uspořádání III. přednáškového cyklu *Hudební skladatelé o sobě* v sezoně 1933/1934.¹⁹ Dne 11. února 1934 přednášel v ostravském Domě umění propagátor čtvrttónové hudby Alois Hába.²⁰ V úvodu přednášky naznačil F. M. Hradil umělecký profil Aloise Háby, který po Hradilově proslovu následně vylíčil posluchačům řadu osobně charakteristických a umělecky závažných událostí či dojmů za posledních čtyřicet let.²¹

Alois Hába vystoupil temperamentně s „mistrným řečnickým elánem“ a názorně vysvětlil účastníkům přednášky základní principy čtvrttónové soustavy, „nového zvuku“ a také s proniknutím do psychologické a etické roviny formuloval tvůrčí zásady „netematického“ slohu.²² Kritik Milan Balcar také pozorně uvedl zajímavost přednesené Hábovy přednášky – po přestávce se totiž uskutečnila debata posluchačů s autorem, což

¹⁵ II. přednáškový cyklus „Naši hudební skladatelé o sobě“. In *Černá země*, roč. 9, 1932-1933, č. 7-8, s. 127.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ M. B. Přednáškový cyklus „Naši skladatelé o sobě“. In *Moravskoslezský deník*, 1.3. 1933, s. 5.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ *Černá země*, roč. 10, 1933-1934, č. 4, s. 63.

²⁰ O vztahu sourozenců Aloise Háby a Karla Háby k jejich bratranci Emilu Hábovi viz blíže KUSÁK, J.: *Emil Hába. Interregionální průsečíky hudební kultury Moravy a Slezska 20. století*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2006, s. 27-28. ISBN 80-7368-188-9.

²¹ M. B. Alois Hába. In *Moravskoslezský deník*, 13. 2. 1934, s. 5.

²² -fmh- 3. přednáškový cyklus na téma „Hudební skladatelé o sobě“. In *Černá země*, roč. 10, 1933-1934, č. 7, s. 109.

můžeme považovat za efektivní formu popularizace soudobé hudby, neboť došlo k přirozené aktivizaci publika a jeho částečné „participaci“ na jejím obsahu.²³

V rámci III. přednáškového cyklus se dne 18. února 1934 představil hudební skladatel Vojtěch Bořivoj Aim. F. M. Hradil v dobové reflexi zveřejněné v Černé zemi vyzdvihl Aimovy mnohostranné umělecké schopnosti, z nichž největšího významu dosahovala sbormistrovská činnost. Aimovo odborné studium a znalosti z oblasti hlasové problematiky se odrazilo především v jeho sborových skladbách.²⁴

Uspořádání III. přednáškového cyklu *Hudební skladatelé o sobě* zakončil Jan Kunc, který ve své přednášce zmínil kompoziční impulzy získané během studia u Leoše Janáčka a Vítězslava Nováka. Kunc se v přednášce také věnoval organizačním aktivitám při budování brněnské konzervatoře a jeho ředitelské funkci, které ovšem zapříčinily stagnaci jeho skladatelské činnosti.²⁵

Realizaci tří přednáškových cyklů *Hudební skladatelé o sobě* můžeme shrnout do několika dílčích závěrů:

1. Zmíněné aktivity můžeme považovat za unikátní počín v oblasti popularizace hudby, neboť ostravská veřejnost měla možnost získat relevantní informace o hudebním umění přímo od autorů, nikoliv zprostředkovaně.
2. Uspořádané přednáškové cykly směřovaly k výrazné kultivaci ostravského obyvatelstva v rovině hudebněhistorické, hudebněteoretické, ale také v rovině axiologické, projevující se v přijímání a v historicky poučeném hodnocení hudebního díla z hlediska estetického.
3. Kromě výkladu zazněly také ukázky z vybraných kompozic zmíněných autorů, které provedli významní ostravští i mimoregionální umělci.
4. O propagaci přednáškových cyklů se zasloužili především František Mířa Hradil, Milan Balcar a Jan Pešat, kteří kriticky referovali o průběhu a obsahu přednášek v dobovém tisku (Černá země, Duch času, Moravskoslezský deník).

---

²³ M. B. Alois Hába. In *Moravskoslezský deník*, 13. 2. 1934, s. 5.

²⁴ -fmh- 3. přednáškový cyklus na téma „Hudební skladatelé o sobě“. In *Černá země*, roč. 10, 1933-1934, č. 7, s. 110.

²⁵ Tamtéž.

PRAMENY A LITERATURA

- *Černá země* (1931-1934)
- *Duch času* (1932)
- *Moravskoslezský deník* (1932-1934)
- *Zpráva o činnosti Kulturní rady pro širší Ostravsko jako Krajského ústředí osvětových sborů v Moravské Ostravě za školní rok 1931-1932*. Ostrava 1932.
- HRADIL, F. M. *Hudebníci a pěvci v kraji Leoše Janáčka. Paměti a dokumentace*. Ostrava: Profil, 1981, 315 s.
- KUSÁK, J. *Emil Hába. Interregionální průsečíky hudební kultury Moravy a Slezska 20. století*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2006, 160 s. ISBN 80-7368-188-9.
- KUSÁK, J. *Hudební lidovýchovné aktivity v Ostravě v období od 20. do 40. let 20. století*. In: *Janáčkiana 2014. Sborník z 32. ročníku muzikologické konference Janáčkiana 2014*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2015, s. 215-221. ISBN 978-80-7464-709-3.
- MAZUREK, J. *Hudební skladatelé o sobě (Příspěvek Kulturní rady pro širší Ostravsko hudební kultivaci obyvatel regionu)*. In: *Česká hudební pedagogika a vzdělávání dospělých na počátku 21. století. Sborník z 28. muzikologické konference Janáčkiana*. Praha: Divadelní ústav, 2006, s. 26-34. ISBN 80-7008-202-X.
- MAZUREK, J., STEINMETZ, K., ADÁMKOVÁ, H., BÁCHOREK, M., KUSÁK, J., NAVRÁTIL, M., ZEDNÍČKOVÁ, Š., NEUWIRTHOVÁ, A., ZEDNÍČKOVÁ, Š. *Ostravská hudební kultura od konce 19. století do současnosti*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2010. 298 s. ISBN 978-80-7368-776-2.
- STEINMETZ, K., MAZUREK, J., KUSÁK, J., OLŠAROVÁ, P. *Ostrava hudební. Vývoj hudební kultury jednoho města v posledních 160 letech*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2014, 260 s. ISBN 978-80-7464-664-5.